

หนังสือระหว่างศาสตราจารย์ยอร์ช เซเดส์ กับศาสตราจารย์ ดร.ประเสริฐ ณ นคร โดยศาสตราจารย์ยอร์ช เซเดส์ ได้รับคำอ่านใหม่ในจารึกสมณกุฎซึ่งศาสตราจารย์ ดร.ประเสริฐ ณ นคร ได้อ่านใหม่คำว่า “ชนก” เป็น “หาก” จึงทำให้เกิดการเปลี่ยนแปลงความรู้ประวัติศาสตร์สุโขทัยในส่วนที่เป็นพระราชกรณียกิจของพระมหาธรรมราชาที่ ๑ (ลิไทย) อย่างไรก็ตาม ยังมีข้อมูลทางประวัติศาสตร์อีกหลายส่วนที่ยังไม่มีความชัดเจน เช่น ระยะเวลาการครองราชย์ของพ่อขุนศรีอินทราทิตย์ ที่ตั้งของเมืองฉอด ดังนั้น จึงอยากให้นักประวัติศาสตร์รุ่นใหม่และผู้ที่สนใจร่วมกันติดตามปรับปรุงข้อมูลให้เป็นปัจจุบันและสืบค้นข้อมูลใหม่เพิ่มเติมต่อไป

- นางนงคราญ สุขสม ได้นำเสนอผลการศึกษาและสำรวจเกี่ยวกับเมืองเก่าสุโขทัย พบว่าเมืองสุโขทัยมีรูปร่างเป็นสี่เหลี่ยมผืนผ้า ตั้งอยู่ใกล้กับเทือกเขาบรรทัด มีระบบการบริหารจัดการน้ำที่ดีทำให้เมื่อถึงฤดูฝนที่มีน้ำมากก็ไม่เข้าท่วมเมือง โดยมีสรีดภงส์ มีบารายอยู่ทางด้านตะวันออกของเมือง มีคลองซึ่งเป็นคูเมือง ๒ สายคือ คลองแม่รำพันและคลองเสาหอ ซึ่งคลองแม่รำพันส่งน้ำไปลงที่บาราย ที่ตั้งของเมืองเก่าสุโขทัยและเมืองปัจจุบันอยู่คนละที่กัน เมืองสุโขทัยในปัจจุบันนี้ตั้งอยู่ใกล้กับแม่น้ำยมจึงเสี่ยงต่อการถูกน้ำท่วมรวมทั้งได้สำรวจข้อมูลทางประวัติศาสตร์ของวัดพระพายหลวง และแหล่งโบราณคดี ได้แก่ แหล่งโบราณคดีบ้านวังหาด ตำบลตลิ่งชัน อำเภอบ้านด่านลานหอย ซึ่งเป็นต้นน้ำคลองแม่รำพันด้วย สำรวจพบลูกปัดคาร์เนเลียน ลูกปัดแก้วเคลือบใสสีทอง เครื่องประดับสำริด จึงสันนิษฐานว่าเป็นแหล่งฝังศพ และแหล่งโบราณคดีวังขอนแดง อยู่ในตำบลเดียวกัน สำรวจพบหินกรวดแม่น้ำ หินขึ้นรูป กำไลหิน ชิ้นส่วนเตาถลุงโลหะและเครื่องมือถลุงโลหะ จึงสันนิษฐานว่าเป็นแหล่งถลุงแร่เหล็ก อย่างไรก็ตาม ยังไม่สามารถระบุช่วงเวลาของสมัยสุโขทัยได้ชัดเจนจึงต้องศึกษาข้อมูลต่อไป

- ดร.ตรงใจ หุตางกูร นำเสนอในเรื่อง “การตีความใหม่บางประการเกี่ยวกับจารึกพ่อขุนรามคำแหง : รูปอักษร อักษรวิธี ระบบวรรณยุกต์ และคำศัพท์” ในการนำเสนอครั้งนี้จะไม่กล่าวถึงว่าจารึกพ่อขุนรามคำแหงหรือจารึกหลักที่ ๑ เป็นของจริงหรือปลอม โดยนำเสนอเพียงการตีความใหม่บางประเด็นเท่านั้น

๑. รูปอักษร ดร.ตรงใจ หุตางกูร ได้ยกข้อความในจารึกหลักที่ ๑ มาตีความและมีความสอดคล้องกับข้อมูลในหนังสือจินตามณีฉบับพระเจ้าอยู่หัวบรมโกศ (พ.ศ. ๒๒๗๕) ว่าพ่อขุนรามคำแหงเป็นผู้ประดิษฐ์ลายสือไทยเฉพาะรูปอักษรเท่านั้น ไม่ได้ประดิษฐ์แม่อักษรหรือระบบสะกดคำ และประดิษฐ์โดยการดัดแปลงรูปอักษรขอมโบราณแต่ไม่ต่างไปจากอักษรขอมโดยสิ้นเชิง ทั้งนี้ เพื่อให้ผู้เรียนอักษรใหม่คุ้นเคยกับรูปอักษรเดิมทำให้เรียนรู้ได้ไวขึ้น ดังนั้น พ่อขุนรามคำแหงทรงใช้วิธีลดจำนวนเส้นให้น้อยลง กลับรูปอักษร (จากซ้ายไปขวา, บนลงล่าง) ทำตัวอักษรให้สมมาตร ลดจำนวนอักษรและรูปอักษร พร้อมทั้งชี้แจงข้อสันนิษฐานว่าอักษร “ฐ” มีรูปเดียว ส่วนรูปอักษรที่มีหางยาว ได้แก่ ป ฝ ฟ น่าจะเกิดจากการเชื่อมพินหนุไว้บนพยัญชนะ รูปไม้หันอากาศไม่ได้เกิดในชุดอักษรลายสือไทแต่เกิดขึ้นในรัชสมัยพระยาสิทธิไทยโดยเริ่มใช้จากกราย่อรูปอักษร “ง” ในคำที่สะกดด้วยแม่กง ต่อมา จึงพัฒนาวิธีนี้ใช้กับแม่อื่น ๆ และตั้งสมมติฐานที่มาของอักษรลายสือไทคำว่า “กู” บนจารึกเขมรเมืองละโว้ไว้ด้วย

๒. อักษรวิธี อักษรวิธีลายสือไทคือการยกเลิกระบบ “พยัญชนะเชิง” และ “สระจม” ของระบบอักษรวิธีขอมโบราณ ดังนั้น พยัญชนะและสระจึงนำมาเรียงไว้บนบรรทัดเดียวกันและใช้การ

“ประชิดเชื่อม” คือการเขียนตัวอักษรชิดกันหรือเชื่อมต่อกัน อย่างไรก็ตาม การประชิดเชื่อมนั้นมีความยุ่งยากในการเขียนและอ่าน เพื่อแก้ปัญหาดังกล่าวจึงกลับมาใช้อักษรวิธีขอมที่ใช้ตำแหน่งของสระวางอยู่รอบพยัญชนะเพื่อเป็นตัวตัดคำทำให้อ่านง่ายขึ้น แต่สิ่งหนึ่งที่อักษรลายสือใหม่สมบูรณ์แล้วคือการเขียนคำควบกล้ำซึ่งสืบทอดมาถึงอักษรวิธีอักษรไทยปัจจุบัน มีข้อนำสังเกตอีกประการหนึ่ง ในกรณีที่อักษร ด ต น และ ส ผันไปใช้วรรณยุกต์เอก อักษรดังกล่าวจะเปลี่ยนไปใช้อักษรที่พ้องเสียงกันคือ ฎ ฏ ณ และ ศ ตามลำดับ แต่เมื่อผันต่อเป็นวรรณยุกต์โทก็กลับมาใช้อักษร ด ต น และ ส ตามเดิม

๓. ระบบวรรณยุกต์ อักษรลายสือใหม่การใช้ระบบ “ห นำ” และ “อ นำ” เพื่อช่วยในการผันเสียงวรรณยุกต์ แต่ยังไม่มีความชัดเจนว่าระบบวรรณยุกต์ในสมัยพ่อขุนรามคำแหงเป็นอย่างไร ดร.ตรงใจ หุตางกูร จึงได้ตั้งสมมติฐานในการแทนเสียงวรรณยุกต์ด้วยตัวอักษรและการแทนเสียงวรรณยุกต์ด้วยเครื่องหมายเอก-โท

๔. คำศัพท์ ดร.ตรงใจ หุตางกูร ได้เสนอคำศัพท์ที่พบในศิลาจารึกหลักที่ ๑ โดยตีความใหม่ ดังนี้ “ปั่ว” ตรงกับคำว่า “ไป” ที่ใช้ในภาษาล้านนาและไทใหญ่ แปลว่า แม่ทัพนายกอง ขุนศึก ขุนทหาร “โพย” มีบริบทการใช้เกี่ยวข้องกับสีสันหรือแสงสีโดยพิจารณาจากการวางศัพท์ ในทางสัทศาสตร์เสียง โอ กับ ออ ใช้แทนกันได้ ดังนั้น “โพย” จึงมาจาก “พอย” เทียบเคียงกับรูปคำที่ใกล้เคียงกับภาษาไทยปัจจุบันจึงแปลว่า พร้อย ปรอย โปรย ปราย พราย ระยิบระยับ “โขง” พิจารณาจากบริบทในพื้นที่ ภาษาไทถิ่นเหนือ การเลื่อนเสียงระหว่าง ข-/พร- จึงแปลว่า โพรง “สรีตภงส์” สันนิษฐานว่ามาจากภาษาสันสกฤตโดยการสมาสของ สรีต+ภงส์ แต่ ภงส์ ไม่มีรูปคำจึงอาจเกิดจากการสะกดคำคลาดเคลื่อนจาก ภงค ซึ่งมีหลายความหมาย เช่น การแตกแยก หรือ วัศ ซึ่งมีหลายความหมายเช่นกัน เช่น แนวแกน ขลุ่ย (ท่อ) เครื่อง จึงควรแปลว่า เครื่องข่าลำน้ำหรือเครื่องข่าส่งน้ำ “น้ำโคก” สันนิษฐานว่า “โคก” กลายเสียงระหว่าง ค-/ กุร-/ ตฺร-/ ช- จึงหมายถึง น้ำโขง แปลว่า น้ำจากซอกเขา

● ศาสตราจารย์อรุณรัตน์ วิเชียรเขียว นำเสนอในเรื่อง “แคว้นสุโขทัย : ปกเลื่อง ชาวเลื่อง และปอเลื่อง” ปกเลื่องและปอเลื่องเป็นชื่อแคว้นสุโขทัยที่คนส่วนใหญ่ไม่รู้จัก ในจารึกสุโขทัยวัดบูรพารามซึ่งจารึกเมื่อ พ.ศ. ๑๙๕๖ “ปก” หมายถึง แคว้นหรือรัฐ “ปกเลื่อง” จึงหมายถึงแคว้นของชาวเลื่อง และยังได้จารึกถึงแคว้นอื่น ๆ ในสมัยเดียวกันคือ “ปกขาว” หมายถึงแคว้นขาวหรือแคว้นน่าน และ “ปกเขม” สันนิษฐานว่าเป็นชื่อแคว้นอยุธยา จากการศึกษาของนักมานุษยวิทยาและนักภาษาศาสตร์ที่ศึกษาชาวไทดำซึ่งอยู่บริเวณเมืองแถนติดชายแดนประเทศเวียดนามและประเทศลาว และบริเวณเดียนเบียนฟูอยู่ในประเทศเวียดนามเหนือ ชาวไทดำมีสายสัมพันธ์กันด้วยระบบเครือญาติที่มีผีตระกูล (หรือโคตรตระกูล) ร่วมกัน ชาวไทดำที่เมืองลือเรียกโคตรตระกูลว่า “สิง” มาจากภาษาจีน (ซิงหรือแซ่) มีจำนวนทั้งหมด ๑๒ สิง สิงลือ สิงเลื่อง สิงกว้าง สิงต๋อง สิงท่า สิงวี สิงแลว สิงลู่ สิงหม่ม สิงเลม สิงเงิน และสิงนง โดยมีสิงลือและสิงเลื่องทำหน้าที่สำคัญของบ้านเมือง สิงลือทำหน้าที่เป็นผู้ปกครอง ส่วนสิงเลื่องทำหน้าที่เป็นหัวหน้าฝ่ายพิธีกรรม ต่อมาคนในตระกูลสิงเลื่องหรือชาวเลื่องได้อพยพลงไปตามแม่น้ำโขงผ่านเข้าสู่แม่น้ำน่านมาถึงเมืองราด (อำเภอท่าปลา จังหวัดอุตรดิตถ์) หรือทุ่งยั้ง (จังหวัดอุตรดิตถ์) และอพยพลงมาตั้งถิ่นฐานที่แคว้นสุโขทัยในเวลาต่อมา ในจารึกปูขุนจิตขุนจอต พ.ศ. ๑๙๓๕ ได้จารึก “ผู้ดีผีชาวเลื่อง” สันนิษฐานว่าหมายถึงผีบรรพบุรุษที่เป็นบุคคลสำคัญ

ของโคตรตระกูลเลื่อง สำหรับการบันทึกชื่อแคว้นสุโขทัยว่า “ปอเล่อ” ปรากฏในเอกสารของราชสำนักจีน ทั้งราชวงศ์หยวนและราชวงศ์หมิงในคราวที่สุโขทัยไปถวายเครื่องราชบรรณาการและคราวที่เชียงใหม่ขอให้เงิน ช่วยปราบปรามสุโขทัยเนื่องจากมาปล้นสะดมบริเวณชายแดนอยู่เรื่อย ๆ

ในช่วงบ่ายอภิปรายในหัวข้อ “จารึกและวรรณกรรม : คุณค่าต่อล้านนาศึกษา” โดยมีวิทยากรจำนวน ๕ คน ประกอบด้วย ๑. ศาสตราจารย์พิเศษ ดร.ประคอง นิมมานเหมินท์ ราชบัณฑิต สำนักศิลปกรรม ๒. ดร.ยุทธพร นาคสุข นักวิชาการ สถาบันวิจัยภาษาและวัฒนธรรมเอเชีย มหาวิทยาลัยมหิดล ๓. ดร.ศิริสาร เหมือนโพธิ์ทอง นักวิชาการ คณะโบราณคดี มหาวิทยาลัยศิลปากร ๔. ดร.อนันต์ เหล่าเลิศวรกุล นักวิชาการ และ ๕. รองศาสตราจารย์ ดร.ศานติ ภักดีคำ ภาควิชาศิลปกรรม ซึ่งเป็นวิทยากรและผู้ดำเนินรายการ สรุปดังนี้

- ศาสตราจารย์พิเศษ ดร.ประคอง นิมมานเหมินท์ นำเสนอ “โครงการวิจัยหลักวรรณกรรม ล้านนา ลักษณะเด่น ภูมิปัญญาและคุณค่า” โดยศึกษาเรื่องตำนานพระเจ้าเลียบโลก เรียกชื่ออื่น ๆ ว่า ตำนานพระบาทธาตุหรือตำนานพระธาตุพระบาท ซึ่งเป็นวรรณกรรมพื้นบ้านล้านนาประมาณ ๒,๐๐๐ กว่าปีมาแล้ว โดยศึกษาจากต้นฉบับโบราณ พบว่ามีเนื้อความไม่ต่อเนื่องกันในแต่ละผูกจึงสันนิษฐานว่าแต่งโดยหลายคน ตำนานพระเจ้าเลียบโลกยังปรากฏอยู่ในที่อื่น ๆ ด้วย เช่น เชียงตุง ยูนนาน ตามการเผยแพร่พระพุทธศาสนา จึงมีหลายฉบับ เช่น ฉบับไทเขิน ฉบับไทลื้อ ฉบับหลวง (เป็นฉบับยาว) มีแนวคิดจากวรรณกรรมลังกา (คัมภีร์ที่ปวงค์ มหาวงศ์ ภูปวงค์) สะท้อนถึงการมีศรัทธาต่อพระพุทธศาสนา ลักษณะพิเศษของพระเจ้า เลียบโลก คำสอนต่าง ๆ เช่น ศิล ทาน อริยสังคี ไตรลักษณ์

- ดร.ยุทธพร นาคสุข นำเสนอเรื่อง “คำวเชียงแสนแตก” คำว่า “คำว” คือ เรื่องราวทั่ว ๆ ไป ดร.ยุทธพร ได้ยกโคลงดอยสุเทพ ซึ่งปรากฏคำว่า “คำว” เป็นฉันทลักษณ์ที่มีการกำหนดรูปเอกหรือรูปโท เหตุผลที่สนใจศึกษาเรื่องนี้เนื่องจากเป็นเรื่องวรรณกรรมร้อยกรอง มีความเป็นประวัติศาสตร์ มีภาษายากแต่ไม่ไพเราะเนื่องจากมีความขาดหรือเกินของฉันทลักษณ์ มีความน่าเชื่อถือสูงเนื่องจากผู้แต่งอยู่ในเหตุการณ์ด้วย เดิมต้นฉบับไม่ครบแต่มาค้นพบได้ในภายหลัง “คำวเชียงแสนแตก” แต่งโดยราชเชียงของ สันนิษฐานว่าเป็นราชวงศ์เชียงของ มีสาระเกี่ยวกับการเดินทางไปเมืองเชียงแสน ลักษณะการจัดทัพ การเตรียมความพร้อมของกองทัพ เครื่องแต่งของม้า ความทุกข์ทรมานและใจของทหารที่ถูกเกณฑ์มาและการพลัดพรากจากคนรัก การบรรยายสภาพบ้านเมืองเชียงแสนก่อนถูกตีแตก การปฏิบัติต่อเชลย ข้อเสนอของผู้แตงนำเสนอว่าการไปทำศึกกับเมืองเชียงแสนครั้งนี้ยังไม่ร้ายแรงเท่ากับศึกหรืออาญาที่ได้รับจากเจ้านายหากทำสิ่งที่ไม่น่าพอใจ

- ดร.ศิริสาร เหมือนโพธิ์ทอง นำเสนอเรื่อง “การกัลปนา : จากคติสุโขทัยสู่ล้านนา” การกัลปนาเป็นธรรมเนียมในศาสนาฮินดูเพื่อการบูชาเทพเจ้า คือการถวายเทวสถาน คนดูแลและสิ่งอื่น ๆ แก่เทพเจ้า “กัลปนา” เป็นภาษาสันสกฤต หมายถึง การมอบสิ่งของต่าง ๆ แก่ศาสนสถาน (ในพุทธศตวรรษที่ ๑๕-๑๗) และการอุทิศผลบุญแก่ผู้ล่วงลับไป (ในพุทธศตวรรษที่ ๑๙-๒๐) ในคติพุทธและพราหมณ์นั้นมีความที่หมายรวมถึงการถวายทานใกล้เคียงกัน คติพุทธปรากฏความหมายเกี่ยวกับการถวายทานในจารึกเขารังว่า ทาน อโณย กัลปนา และคติพราหมณ์ในจารึกบ้านพังพวยและจารึกสตึกก็ออกม ๒ มีคำว่า กัลปนา โอบ จำนำ ในสุโขทัยและล้านนามีรูปแบบการกัลปนาที่เหมือนกันทั้งผู้กัลปนาคือ ทุกคนสามารถกัลปนาได้ ของที่กัลปนา

ได้แก่ ที่ดิน ไร่นา ภาษี สิ่งของ และคน และการตั้งความปรารถนา ได้แก่ การอธิษฐานขอในทางโลกและทางธรรม

- ดร.อนันต์ เหล่าเลิศวรกุล นำเสนอเรื่อง “ชินกาลมาลินีและจามเทวีวงศ์” ซึ่งเป็นวรรณกรรมเชิงประวัติศาสตร์ของล้านนา เขียนด้วยภาษาบาลี “ชินกาลมาลินี” หรือ “ชินกาลมาลีปกรณ์” แต่งโดยพระรัตนปัญญา เมื่อ พ.ศ. ๒๐๖๐-๒๐๗๑ มีเนื้อเรื่องเกี่ยวกับพระพุทธศาสนากำลักรุ่งเรืองในอาณาจักรล้านนา ในช่วงสมัยพระเจ้าติโลกราชซึ่งทรงทำสังคายนาพระพุทธศาสนา และกล่าวถึงประวัติศาสตร์ของแคว้นต่าง ๆ เช่น โยนราชกัณฑ์ พิงคราชกัณฑ์ และ “จามเทวีวงศ์” หรือ “หริภุญไชยนิสเทศ” แต่งโดยพระโพธิรังสี ไม่ปรากฏปีแน่ชัด มีเนื้อเรื่องกล่าวถึงความเป็นมาของเมืองหริภุญไชย ความสำคัญของพระนางจามเทวีและการสืบเชื้อสายการปกครอง

- รองศาสตราจารย์ ดร.ศานติ ภัคดีคำ นำเสนอเรื่อง “ปิฎกมาลาบัญญัติคัมภีร์พระไตรปิฎกล้านนา” ปิฎกมาลา อ่านว่า ปี-ตะ-กะ-มา-ลา ปิฎกมาลาหรือปิฎกสังขยาปิฎกมาลา เป็นการทำให้บัญชียายชื่อวรรณกรรมบาลี ที่สืบทอดในอาณาจักรล้านนาตั้งแต่สมัยโบราณ มีลักษณะรวบรวมวรรณคดีและสูตรมารวมกันไว้ โดยบอกลำดับของคัมภีร์ หรือเป็นดั่งสารบัญชของหนังสือ นอกจากนี้ ในล้านนายังมีการรวบรวมบัญชียายชื่อพระไตรปิฎกแบบอื่น ๆ เช่น เส้นธรรมหรือบัญชียธรรม ซึ่งเป็นการรวบรวมรายชื่อกัมภีร์ที่มีการเก็บรักษาไว้ในวัดที่ทำเส้นธรรมนั้น ๆ โดยมีรายละเอียดเกี่ยวกับมดและฝูงของคัมภีร์ ซึ่งไม่มีในปิฎกมาลา ปิฎกมาลาในแต่ละวัดมีสำนวนที่ไม่เหมือนกันทั้งวัดนั้นนันทาราม วัดหัวข่วง และวัดป่าเตื่อ คัมภีร์ปิฎกมาลาบางฉบับมีการคัดลอกสืบทอดกันอยู่ เช่น คัมภีร์ปิฎกมาลา วัดป่าเตื่อ อยู่ที่ตำบลขัวมุง อำเภอสารภี จังหวัดเชียงใหม่ เนื่องจากมีสำนวนที่ค่อนข้างได้รับความนิยมแพร่หลาย รองศาสตราจารย์ ดร.ศานติ ภัคดีคำ จึงได้นำมาใช้เป็นหลักในการปริวรรตและศึกษาในครั้งนี้ มีโครงสร้างเรียงลำดับจากพระสูตรจนถึงพระอภิธรรมและชาดกนอกนิบาต กล่าวถึงผู้จาร วันเดือนปีที่จาร และสถานที่จารไว้ตอนท้าย แบ่งเป็น ๒๓ หมวด

นางสาวอรวรรณ ภิรมจิตรผ่อง
นักวรรณศิลป์ปฏิบัติการ
ผู้สรุปการสัมมนาทางวิชาการ
นางสาวกระลำภักษ์ แพรกทอง
นักวรรณศิลป์ชำนาญการ
ผู้ตรวจสรุปการสัมมนาทางวิชาการ